

hétvege

2007. JANUÁR 20-21., SZOMBAT-VASÁRNAP

AZ ÚJ MAGYAR SZÓ

SZABADIDŐ-MELLÉKLETE

Az Ősripacs, akit szeret az Isten

Nem azért művész, mert van egy kosárnyi díja – Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt, Szentgyörgyi- és Póór Lili-díj, Kisvárdán, legjobb alakításért járó díj, életműdíj –, hanem mert művésznak teremtette a Fennvaló. Csíky Ibolya szerencsésnek tartja magát, mert olyan pályát választott, amelyen érvényesítheti tehetségét. Azt mondja, a színpadra és gyerekekre vágyott. Mindkettő teljesült. „Engem szeret az Isten” – vallja meg halkan, mintegy önmagának.

Csíky Ibolya a színpad nagyasszonya lehetne, igazi sztár, ha lenne mifelénk ilyen kategória. Nem tudom, miért nincs, miért mindig a közeli, távoli külföldről szerzünk be magunkban csodálni való színészeket, holott azok nem is biztos, hogy művészek, csak híresek. Csíky Ibolya viszont művész. Nem a családból hozta a színházat. Első generációs színész. Most már van második is – lánya, Vindis Andrea is színésznő. A fia viszont orvos, az apjára ütött a gyerek, nem ragadta magával a mesevilág.

A szerencse útjai

Csíky Ibolya úgy tartja, hogy a szerencséjének köszönhet mindent. „Ott kezdődik a szerencsém, hogy a '60-as évek elején, amikor az érettségi még nem volt megszokott dolog, anyám, aki egyedül nevelt, megérezte, hogy tovább kell tanulnom, pedig nem voltam jó tanuló. Akkor már belekóstoltam a színjátszásba: anyám munkahelye, a cipőgyár színjátszó csoportjába jártam. Első perctől kezdve úgy éreztem, hogy olyan helyre jutottam, amely nekem, mint gyerekeknek a legjobb játszótér. Én, a nagyon gátlásos ember, a színpadon felszabadultam, ott mertem létezni. Másodszor úgy voltam szerencsés, hogy amikor nem vettek fel a főiskolára, mégis újra mentem, mint akit hátulról löktek. Mai ésszel nem tudom, hogy volt bátorságom elmenni másodszor és harmadszor is a felvételire. Harmadszor azért vagyok szerencsés, mert azt a pályát választottam, amelyen tehetséges lehetek. Ha más mesterséget választottam volna, kétbalkezes lennék, nem tudnék semmit.”

Az erdélyi magyar színjátszás nagyasszonya

„Engem szeret az Isten, hogy azon a pályán lehetek, amihez tehetségem van, és amiért van két gyermekem”

– meséli a művésznő, aki saját bevalása szerint az életben továbbra is gátlásos, visszahúzódó. „Egyik kollégám viccesen Plasztelin Mancinak becézett, mert befolyásolható, határozatlan és szétszórt vagyok. Nincs akarok, nem tudok harcolni magamért. A színpadon mindezek elmúlnak és uralom a helyzetet” – mondja a művésznő, akit valaki az erdélyi magyar színjátszás nagyasszonyának nevezett. „Én nem úgy élek. Semmit nem változtam a díjak nyomán. Maximálisan civil életet élek a hétköznapiakban, nem panaszkodom, nem vagyok indulatos. Aki meg akar ismerni, a színpadról tudhatja meg, hogy milyen vagyok valójában. Civilben játszok csak igazán szerepet, mert mindig nyugodtnak, kiegyensúlyozottnak, vidámnak tűnök, holott szenvedélyek is élnek bennem. De ezeket szépen elteszem, a fájdalmakat elraktározom, majd a színpadon egy szerepben előjönnek.” – mesél Csíky Ibolya, majd hangsúlyozza: a kisvárdai fesztiválok nélkül, még ennyit sem tudna magáról. „Itt nem figyelnek oda a színészekre. Nem csak rá, úgy általában a színészekre. Talán a kolozsváriakra kicsit jobban. Kisvárdán olyan emberek, művészek gratuláltak nekem, akikre én felnézek. Megdöbbenett, hogy ilyen hatással vagyok emberekre, akik először látnak. Abban a pillanatban felelem a díj, de aztán ki kell menni a színpadra egy új szerepben, és bizonyítani kell. Nekem minden szerep egy újrakezdés” – teszi hozzá a művésznő, aki annyira felnéz a színészekre, hogy más társulat színészeivel gátlásos. Kegyetlen pillanat számára, amikor a lányának van bemutatója, és Kolozsváron előadás után fel kell mennie és találkozni a kollégákkal. Felnéz a nála sokkal fiatalabbakra, tiszteli őket, amiért ezt a kegyetlen és gyönyörű pályát választották.

Folytatása a 3. oldalon

SIMON JUDIT

Az Ősripacs, akit szeret az Isten

Folytatás az 1. oldalról

Harminchét éve van színpadon, de amikor Keresztes Attila őt hívta, hogy a Csíki Játékszínben eljuttassa a Szerelme főszerepét, boldog volt, hogy rá esett a választás, hogy ismerik. Gátlásai voltak a színész-rendezővel, a fiatal társulattal szemben. De aztán jól érezte magát és nagy sikert aratott alakításával. Soha nem lett hűtlen a nagyváradi színházhoz. Azt mondja szébbnél szebb feladatai voltak, remek előadásokban dolgozhatott. „Kell ennél több egy színésznek?” – teszi fel a kérdést. És gyorsan hozzáfűzi: akkor a váradi volt a legjobb társulat, itt születtek a legkorszerűbb előadások. Hálásan emlékszik Szabó József Ódzsa és Farkas István rendezőkre. Előbbi drámai

szerepeket osztott rá, és megtanította: kis szereppel is sok mindent el lehet mondani a színpadról. Utóbbi pedig a humorérzékét fedezte fel, és vígjátékokban osztott rá szerepeket. „Akinél nincs humorérzéke az sokkal szegényebb, sokkal nehezebben viseli el a gondokat. Örvendek, hogy mindkét gyermekemnek van humora.” – teszi hozzá a művész, aki most is hálás a színháznak, amiért dolgozhat, színpadon lehet. Azt mondja Farkasnak köszönheti, hogy úgy váltott szerepkört, hogy nem roppant bele sem az élete, sem a művészete, a közönség pedig továbbra is imádja. A rendező olyan természetesen mondta a dívának, hogy szerepkört válthat, hogy Csíky pillanatig sem érezte törésnek. „Két gyermekem születése

után meghíztam, és külsőleg nem tölthettem be azelőtti szerepkörömet. Másrészt – és ez a fontosabb – az értékrendek is megváltoztak.

A színpadi mesevilág

Ameddig hősnőként csillogtam egyedül voltam, csak önmagamra kellett gondoljak. A gyerekeim születése után más emberré váltam. Sokkal gazdagabb lettem, már nem én, hanem családom vált fontossá. A mai napig csak a színpadon vagyok fontos magamnak. Ha lemegyek a színpadról, egy gátlásos, kishitű, családanya vagyok. A színpad számomra mesevilág, ahova elmenekülök a való világból. Az én éltetőerőm a színház. Kapaszkodó, ami átsegített a nehéz időszakokhoz” – fejt ki Ibo-lya, aki nem tud, és nem akar hazudni sem a színpadon, sem az életben. Eljátszik mindent, amit rá osztanak – remekül. Éppoly jó drámai hősnő, mint komika. Egyaránt brillírozik fő- és mellékszerepekben. Saját magából, tapasztalataiból, szemlélődéseiből hívja elő a figuráit, melyekbe belebújik. Szinte átlényegül, azzá válik, akit játszik. Kovács György Ősripacsnak nevezte, ami – mondja – sokkal közelebb áll hozzá, mint a nagyszonyság. „Nem királynőket, kisembereket szeretek játszani. Olyanokat mint Orbánné a Macskajátékban, Köszönöm is Parászka Miklósnak, hogy rám osztotta. Öreg, fáradt, kisebbségi színész vagyok. Ezeket a szerepeket szeretem, vagy egy jó vígjátékot, ahol gyerek lehetek. De én vígjátékban is tudok sírni” – összegez a művész, aki nem véletlenül egy Chaplin-figurát szeretne eljátszani, olyan alakot, akin úgy lehet nevetni, hogy közben megszakad a szív.

■ Lektúra

Gárdonyi Géza

Tükörképeim

A komikum

Apám mellett volt egy algépész meg egy fűtő. A fűtőre jól emlékezem: fekete körszakállas, alacsony ember volt, magyar ruhában járt, Baráth volt a neve.

Feltűnő nekem, hogy Baráthé az első férfiarc, amelyre hatéves koromig emlékezem. Azelőtt nem néztem meg egy arcot se, s bizonyára apámra se emlékezném, ha akkor jutottam volna árvaságra.

Ez a Baráth olyan volt, mint egy komoly, fekete bagoly. Az arca tézta színű, a szeme kicsiny. Sohase nevetett, de azért szerettem őt, mert tudott velem bánni.

Emlékszem, hogy egyszer kivitt az erdőre sétálni. Ott botot vágott nekem, szépen kifaragta, s mikor hazaérkeztünk, betette a kemencébe, hogy megtarkuljon. Bámultam, hogy ő ismeri a tarkítás titkait.

Ez a Baráth valami szakácsnéval járt akkor jegyben. Együtt is éltek már.

Egyszer vasárnap délután ott voltam náluk, egy téglával kirkakott, egyszerű, meleg szobában, s

voltak ott többen is, asszonyfélék. Baráth megint ki akart menni sétálni. Csak azt várta, hogy az asszonya megvarrja a nadrágja alját, a talpallót.

Az asszony varrt-varrt, közben csevegett a vendégeivel, végre mosolyogva odaadta a nadrágot Baráthnak.

Baráth beledugja a lábát. A láb megakad. Az asszonyok kacagnak.

Akkor veszem észre én is, hogy az asszony pajkosságából összeférelte a nadrág alját.

Baráth először nem érti, hogy miért nem megy át a lába. De aztán maga is elmosolyodik, és komikus erőlködéssel iparkodik áthatolni a cérnaszálakon.

Én komoly gyermek voltam, nem az a kacagva futkosó, mint a legtöbbször, s hatéves koromig ez az első alkalom, melyre emlékszem, hogy kacagtam.

A vámpír

Lipótmezőn született egy kisöcsém, Árpád.

Anyám sokáig feküdt. Minket egy sváb leány gondozott, de tu-

dott magyarul is. Ez a leány egyszer azzal a mesével mulattatott engem, hogy van egy vámpír nevű állat, amely sötétben meglepi a gyermeket, a mellére száll, és kiszívja a vérét. (Hogy kerül a vámpír ismerete Brazíliából a Lipótmezőre!)

A sötétség attól fogva mindig nyomott engem. Sokáig félttem lefekvéskor, hogy a vámpír rámszáll, s évek múlva is tűnődtem, hogy vajon igaz-e, vagy csak mese?

A farkasok

Apám egy napon narancs színű, borítékos képeslapokat tett az asztalára. Német szépirodalmi lap volt, valószínűleg az Über Land und Meer. Lehetett valami tíz füzet. Azt hiszem, azt is a kölcsönkönyvtárból vette ki.

Ez a lap hetekig nálunk hevert, és én sokszor átnéztem a képeket. Sose láttam azelőtt képeslapot.

Ebből a lapból egy kép erősen megmaradt az emlékezetemben. Az a kép fára mászott embert ábrázolt. A fa kopasz volt és havas; a fa körül a hóban farkasok álltak

és ültek, s mindnyájan fölfelé néztek az emberre. Ezt a képet hosszan elnéztem. Éreztem az ember félelmét, s hallottam, hogyan üvöltöttek a farkasok.

Azontúl, mikor iskolába mentem, mindig aggódva léptem ki a kapun, és szorongva jöttem hazafelé is a nagy parkon át, s aggodva tudakozódtam a felnőttektől, hogy nem láttak-e farkast errefelé?

A hideg

Az első hidegre innen datálódik az emlékezetem. (1868-69 tele.) Azelőtt mintha nem lett volna se hideg, se meleg. Láttam havat ablakon át, de csak a színe tűnt fel.

Itt, hogy felügyelet nélkül kóborolhattam a házban és az udvaron, az első hóesés új játék volt nekem. Kimentem a hóba, és gombócokat csináltam.

Egyszer csak azt vettem észre, hogy a kezem rettenetesen fáj. Bemegyek a szobába, és a kályhához állok. Ott a fájdalom annyira fokozódik, hogy sírva fakadok és jajgatok.

Apám belép. Kérdezi, mi bajom. Nézi a kezem.

Persze a kezem lilaszínű volt a hidegtől.

- Gyere velem - mondotta.

Azzal kivezetett vissza az udvarra, és nem csekély ijedelmemre havat markolt fel, s azzal dörzsölte a kezemet. Azután megtöri a törülköző kendővel jó szárazra. A fájdalom elmúlt.

A buta sváb

Egy másik képre is emlékszem a német képeslapból. Ez egy buta arcú sváb parasztot ábrázolt, meg egy fiatal urat, amint égő gyertyára néznek, s a gyertya mögött sokszorosító tükör van. Apám lefordította nekem a kép szövegét, amely ilyenféle:

- Látod, apám, ennek a tükörnek az a haszna, hogy a gyertyát tisztesen mutatja, és a láng fényét is megtízszerezi.

- Tyű, micsoda pazarlás, ennyi gyertya! - feleli az öreg paraszt. S elfújta a gyertyát.

...Ezen az anekdotán nem kacagtam ugyan, de megértettem a humorát.